

<https://helda.helsinki.fi>

Kehittämis-/kehitysidea, laaja kokonaisuus ja
osa-alue/alaryhmä : katsaus kolmen käsitteen englanninkielisiin käännösvastineisiin

Kempas, Ilpo

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
2020

Kempas , I 2020 , Kehittämis-/kehitysidea, laaja kokonaisuus ja osa-alue/alaryhmä : katsaus kolmen käsitteen englanninkielisiin käännösvastineisiin . julkaisussa S Päällysaho , P Junell , J Latvanen , S Saarikoski & S Uusimäki (toim) , Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020 : Osaamista strategian vahvuusaloilla . Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja, A. Tutkimuksia , Nro 33 , Seinäjoen ammattikorkeakoulu , Seinäjoki , Sivut 162-169 .

<http://hdl.handle.net/10138/326240>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Kempas, I. 2020. Kehittämis-/kehitysidea, laaja kokonaisuus ja osa-alue/
alaryhmä: katsaus kolmen käsitteen englanninkielisiin käännösvastineisiin.
Teoksessa: S. Päällysaho, P. Junell, J. Latvanen, S. Saarikoski & S.
Uusimäki (toim.) Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista
strategian vahvuusaloilla. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 33, 162 - 169.

KEHITTÄMIS-/KEHITYSIDEA, LAAJA KOKONAISUUS JA OSA-ALUE/ ALARYHMÄ: KATSAUS KOLMEN KÄSITTEEN ENGLANNINKIELISIIN KÄÄNNÖSVASTINEISIIN

Ilpo Kempas, FT, dosentti, lehtori

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

1 JOHDANTO

Artikkelissa tarkastellaan kolmen käsitteen, *kehittämisidea/kehitysidea*, *laaja kokonaisuus* ja *osa-alue/alaryhmä*, englanniksi kääntämiseen liittyviä haasteita. Ongelmia lähestytään empiirisen, Google-hakuihin perustuvan analyysin pohjalta.

Eräillä yleisillä suomen kielen käsitteillä ei ole suoria, helposti poimittavia standardivastineita englannissa, vaan kääntäjä joutuu käyttämään aikaa ja harkintaa eri vaihtoehtoja punnitessaan. Nämä käsitteet heijastavat samalla suomenkielisen kulttuurin tapoja jäsentää kielenulkoista maailmaa ja sen eroja muihin kulttuureihin, tässä tapauksessa englanninkieliseen. Ongelmat ilmenevät käytännössä siten, että suomenkielisen käsitteen kääntäminen oikeaoppisesti vastaavalla englanninkielisellä käsitteellä johtaa kohdekielessä täysin väärään mielikuvaan tai tuntuu äidinkielisestä puhujasta ainakin pragmaattisesti oudolta.

Vastaavanlaisia käsitteitä löytyisi helposti useampia, mutta tässä rajoitutaan käytännön syistä kolmeen edellä mainittuun.

2 MENETELMÄ JA AINEISTO

Tutkimusaineisto kerättiin 17.8.2020 toisaalta Google-fraasihauilla, joiden pohjalta luotiin korpus, toisaalta hakemalla tapausten kokonaismääriä Googlen laskuria hyödyntäen. Fraasihauin kerättiin 179 tapausta, ja Googlen ilmoittamat kokonaismäärät olivat englannin kielessä 667 ja suomen kielessä 968. Ajankohdan tarkalla rajaamisella pyrittiin saamaan mahdollisimman luotettava kuva eri vaihtoehtojen kokonaismääristä havaintohetkellä: nettisivuille on ominaista tietynasteinen

epästabiilius, mistä syystä sama haku esim. seuraavana päivänä saattaa antaa hieman erilaisen tuloksen.

Fraasihakujen kohdalla meneteltiin soveltaen ”oikeaoppisen” korpuksen luonnin periaatteita (Kempas 2015), tällöin esim. suljettiin pois saman aineistolähteen useammat esiintymät ja sekä esimerkki ja www-sivun URL-osoite kirjattiin Excel-tiedostoon. Sen sijaan haetut kokonaismäärät perustuvat järjestämättömään aineistoon, johon perustuen Googlen hakumekanismi antoi ilmoitetut lukuarvot. Englanninkieliset sivut haettiin maatunnuksella site:uk, joten ne edustavat brittienglantia. Valinnalla pyrittiin maksimoimaan todennäköisyys, että kirjoittajat ovat natiivipuhujia: englannin lingua franca -roolin takia kielen käyttäjissä on runsaasti ei-natiiveja, joten kaikkien kirjoittajien sisällyttäminen ja maatunnuksen poisjätto olisi vääristänyt tuloksia. Hakukonepohjaisen kielentutkimuksen kannalta amerikaenglanti olisi ollut ongelmallinen, koska vain osalla yhdysvaltalaisista palvelimista on us-maatunnus. Huomattavasti tavallisempia domaineja Yhdysvalloissa ovat esim. .com, .org ja .edu.

Aineiston analyysissä käytettiin osittain χ^2 -testiä, jossa merkitsevyystasoksi asetettiin $p < 0,05$. Testi on vapaasti käytettävissä Social Science Statistics -verkkosivustolla, [viitattu 19.8.2020].

3 TULOKSET

3.1 Kehittämisidea/kehitysidea

Hakusanoja *kehittämisidea* ja *kehitysidea* ei löydy muuten laajasta Kielikone oy:n MOT-sanakirjasta, [viitattu 20.8.2020]. Synonyymien *kehittämisidea* (n=126) ja *kehitysidea* (n=150) vastineita tarkasteltaessa tarkastelun kohteeksi haettiin – jo etukäteen virheelliseksi oletettavan – testikäännösvastineen *development idea* kaikki esiintymät (n=75), joiden kokonaismäärää voi pitää verrattain pienenä. Tapausten analyysi vahvistaa epäilyksen: 69:ssä (92 %) tapauksessa *development*-sana viittaa jonkin konkreettisen ja rajatun uuden asian luomiseen, **ei** yleisesti parannustoimenpiteisiin, olemassa olevan toiminnan kehittämiseen. Seuraavat esimerkit havainnollistavat tuloksia:

1. For the second part, students had to propose an appropriate **development idea** for their farm and assess the implications of the change. (kyse tuotannollisesta investoinnista)

2. Another **tourism development idea**? (kyse Malediivien hotellisaaren avaamisesta investoinneille)
3. **Housing development idea** is rejected in favour of new football facilities in Trowbridge (kyse rakennushankkeesta)

Toinen piirre aineistossa on, että development esiintyy usein yhdessä toisen substantiivin kanssa (56 % tapauksista), esim. *housing development idea*, *research and development idea* sekä *website or new site development idea*. Näiden tapausten poisjättö vähentäisi entisestään *development idea* -esiintymien määrän vain 33:een, joka on huomattavan pieni luku, ottaen vielä huomioon IP-osoitteiden selvästi suuremman kokonaismäärän (n=116 935 345) kuin Suomessa (n=15 053 374) suomenkielisiin sivustoihin verrattuna (DomainTools Internet Statistics, [viitattu 20.8.2020]).

Tässä yhteydessä kehittämis- tai kehitysidean suositeltavina käännösvastineina voi mainita ilmaukset *suggestion for improvement* (n=194) ja *proposal for improvement* (n=133). Suomenkielinen termi on pohjimmiltaan *eufemismi*: *kehittämisellä* tarkoitetaan tässä yhteydessä jonkin epäkohdan/puutteen korjaamista ja idealla toiselle osapuolelle annettavaa hienovaraista ja epäsuoraa ehdotusta korjata ko. puute tai epäkohta. Tulokset osoittavat, että vaikka sanaliiton molemmilla osilla olisi sama perusmerkitys (*development* 'kehitys', 'kehittäminen', *idea* 'idea'), ei ole taattua, että samat elementit muodostaisivat automaattisesti samaan ilmiöön viittaavan sanaliiton myös toisessa kielessä.

3.2 Laaja kokonaisuus

MOT-sanakirja, [viitattu 20.8.2020] sisältää useita käännösvastineita *kokonaisuus*-sanalle mutta ei kuitenkaan käsitteelle *laaja kokonaisuus*. Tämä ilmaus esiintyy suomenkielisillä verkkosivuilla 140 kertaa. Sana *kokonaisuus* on perinteisesti haastava kääntämisen näkökulmasta; usein se korvautuukin englannissa muilla kontekstiin sopivilla substantiiveilla. Tässä tarkasteltavan *laaja kokonaisuus* -käsitteen kääntäminen kuitenkin "pakottaa" käyttämään englannissa kokonaisuus-sanan käännösvastinetta. Taulukko 1 havainnollistaa eri testikäännösvastineiden frekvenssit havaintoajankohtana. Aineistoon sisällytettiin *entity*-sanana osalta vain tapaukset, joissa sen käännösvastine on 'kokonaisuus': termiä käytetään mm. yrityksistä ja organisaatioista, ja näitä tapauksia löytyikin runsaasti. Myös *complex*-substantiivi vaati rajankäyntiä: kun se oli käännettävissä suomeen termillä 'hotellikompleksi', sitä ei sisällytetty aineistoon. Osa näitä tapauksia oli kuitenkin mahdollista suomentaa sekä 'kokonaisuudella' että 'kompleksilla', joten *complex*-sanana kohdalla erottelua ei voinut tehdä täysin tyydyttävällä tavalla.

Taulukko 1. Laaja kokonaisuus -käsitteen vastineet aineistossa.

	yht.		yht.		yht.		yht.
a wide entity	3	a large whole	5	a large totality	3	a large complex	19
a broad entity	27	a big whole	7	a broad totality	3	a big complex	10
a large entity	15	a broad whole	7			a broad complex	6

A big totality esiintyy aineistossa vain kaksi kertaa; toinen on suomalaisen kirjoittajan luomassa tekstissä, toinen virkkeessä, jossa on useita lauseopillisia virheitä.

Taulukosta ilmenee edellä todettu haaste löytää sopivia käännösvastineita *kokonaisuus*-sanalle. Luvut ovat verkkosivujen kokonaismäärään suhteutettuina hyvin pieniä. *A broad entity* erottuu lukumääränsä puolesta jossakin määrin muista, ja sitä voinee pitää tietynasteisena vakiokäännösratkaisuna.

4. Contemporary teachers have to think of their professional role as **a broad entity**
5. Preterm brain injury can be considered **a broad entity** resulting from various factors such as hypoxia, ischemia, infection, and inflammation
6. Religion is **a broad entity** that should add a higher purpose to its life and keep you grounded.

Sama koskee myös *entity*-sanaa yhdistettynä *large*-adjektiiviin:

7. The fact that visitors have a sense of being part of **a large entity** has been made possible by the architect through creating the opportunity to divide and arrange

Myös *a large complex* nousee esiin aineistossa:

8. The woods are owned and managed by the Forestry Commission and is part of **a large complex** of pinewoods in the area.
9. Prambanan is **a large complex** that originally had 240 temples.

Yhteenvetona voi todeta, että englannin kielessä ei jäsennetä kielenulkoista maailmaa suomen kielen tapaan kokonaisuuksiksi. Toisaalta suomen kielen tapaan toimii mm. ranska, jossa *kokonaisuuden* tavallinen vastine on *ensemble* (*laaja kokonaisuus* = ‘*un grand ensemble*’).

3.3 Osa-alue/alaryhmä

Viimeisenä tarkasteltavana on käsitteiden *osa-alue* ja *alaryhmä* käännösvastineet. Ne ovat suomen kielessä erittäin yleinen termi viitattaessa jonkin ilmiön pienempiin osiin. Englannin kielessä sen sijaan näiden ensisijaisiksi vastineiksi mielletävät termit *subarea* ja *subgroup* vaikuttavat *a priori* suhteellisen harvinaisilta. MOT-sanakirja tarjoaa osa-alueen vastineiksi sanat *sector*, *part*, *field*, *section*, *subarea* sekä *area unit*. *Alaryhmä*-sanana vastineiksi annetaan puolestaan *subgroup*, (alakategoria) *subcategory* sekä (luokittelussa) *subclass*.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 2) vertaillaan suomen kielen sanan ryhmä ja englannin sanan *group* frekvenssejä sekä sanojen *osa-alue* ja *alaryhmä* vs. *subarea* ja *subgroup* frekvenssejä. Fraasihauilla haetut suomen kielen tapaukset olivat ”jakautuu/jakautuvat/jaettu seuraaviin ryhmiin/osa-alueisiin/alaryhmiin” ja englannin tapaukset ”divided into the following groups/subareas/subgroups”. Kahden viimeksi mainitun kohdalla aineistoon sisällytettiin myös tapaukset, joissa etuliite oli erotettu yhdysmerkillä (*sub-area*, *sub-group*).

Taulukko 2. Ryhmä ja osa-alue/alaryhmä vs. group ja subarea/subgroup (Odotetut frekvenssit sulkeissa).

	Ryhmä/ group	Osa-alue/ subarea	Alaryhmä/ subgroup	Yht.
Suomi	249 (286,3)	213 (160,9)	90 (104,9)	552
Englanti	155 (117,7)	14 (66,2)	58 (43,1)	227
	404	227	148	779

Havaitaan, että ylipäättään tapauksia on suomen kielessä kauttaaltaan huomattavasti enemmän, yli kaksinkertainen määrä. Toisaalta sanojen *ryhmä/group* kohdalla tapauksia esiintyy englannin kielessä suhteellisesti odotettua frekvenssiä enemmän; sama koskee sanaa *subgroup*. Kielten välillä on tilastollisesti (erittäin) merkitsevä ero ($\chi^2=81,9$, $p=0$, $df=2$). Tulokset vahvistavat myös ennako-oletuksen sanojen *subarea* ja *subgroup* vähäisemmästä käytöstä suomen samanmerkityksiin sanoihin verrattuna. Näiden substantiivien alhaisiin frekvensseihin voi etsiä

selitystä muiden sanojen käytöstä. Seuraavassa taulukossa tarkastellaankin em. sanojen frekvenssejä verrattuna samassa kontekstissa käytettävien synonyymien frekvensseihin.

Taulukko 3. Sanojen subarea/subgroup ja näiden eri synonyymien frekvenssit (*divided into the following X*).

	Yht. (%)
Area units	-
Divisions	42 (8,2)
Fields	17 (3,3)
Parts	114 (22,3)
Sectors	39 (7,6)
Sections	184 (35,9)
Subareas	14 (2,7)
Subcategories	32 (6,3)
Subclasses	12 (2,3)
Subgroups	58 (11,3)
	512

Havaitaan, että *section* on yleisin sana taulukossa. Sen yleisyys on helposti todettavissa myös käytännössä. Samalla havaitaan, *subarea*-sana on toiseksi viimeisellä sijalla. Johtopäätöksenä voi esittää, että *subgroup*- ja *subarea*-sanojen suomeen nähden alhaisemmat frekvenssit ylipäätään selittyvät useampien synonyymisten (tai lähimerkityksisten) sanojen käytöllä tarkastellussa kontekstissa. Seuraavat esimerkit havainnollistavat taulukon 3 substantiivien käyttöä:

10. Traditionally, the reflexive verbs are divided into the following **subgroups**:
11. Starbucks organizational structure can be classified as divisional and the business is divided into the following **divisions**
12. It can broadly be divided into the following **sectors**: aviation security, maritime security, border security, critical infrastructure protection

Tällöin substantiivin valintaan vaikuttaa myös konteksti; esim. puhuttaessa toimialoista valitaan luonnollisimmin sana *sector* jne. Englannin kielessä katsotaan olevan enemmän sanoja kuin missään muussa kielessä (esim. Sawe 2020), jolloin kielen sanastollinen rikkaus ilmenee myös synonyymien suurempana määränä.

Vaikka *subgroup*-sana (11,3 %) onkin suhteellisessa esiintyvyydessään kolmos-sijalla, merkille pantavaa on muiden *sub*-etuliitteellisten substantiivien alhaiset frekvenssit (2,3 %, 2,7 %, 6,3 %). Yllättävää on etenkin, että *subcategory* esiintyy tässä vain 6,3 %:ssa tapauksista.

Toisaalta MOT-sanakirjan ylläpitäjät voivat taulukon 3 tulosten perusteella pohtia, onko perusteltua antaa *area unit* käännösvastineena, koska se ei nouse esiin tuloksissa lainkaan.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Edellä esitetyn perusteella voi todeta, että on olemassa ainakin kolme eri tapautyyppiä, jotka selittävät käännöshaasteita kieliparin suomi-englanti välillä. Ensimmäisessä (*kehittämisidea/kehitysidea*, 3.1) suomen sanaliiton osat eivät yhdessä esiintyessään ilmaise samaa asiaa englannissa. Esimerkkitapaukseen liittyi myös eufemistisen ilmaisun piirteitä: tällöin taustalla vaikuttavat myös kulttuurilliset tekijät. Toisessa tapauksessa (*laaja kokonaisuus*, 3.2) kohdekielellä ei hahmoteta kielenulkoista maailmaa samaan tapaan kuin lähtökielellä: asioita ei jäsennetä *kokonaisuusiksi* siinä määrin kuin suomessa, eli kyseessä on pragmatiikkaan liittyvä ero kieliparin välillä. Toisaalta samaan aikaan englannissa on tarjolla enemmän synonyymejä kuin suomessa. Juuri tämä osaltaan selittää ensisijaiseksi oletettujen käännösvastineiden vähäistä esiintyvyyttä kolmannessa tapauksessa (*osa-alue/alaryhmä*, 3.3).

Kolmas tapaus jää silti osittain arvoitukseksi, koska taulukkojen 2 ja 3 tapausten yhteenlaskettu kokonaismäärä (n=512) jää alhaisemmaksi kuin suomenkielisten tapausten kokonaismäärä taulukossa 2 (n=552), ottaen huomioon, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa on IP-osoitteita huomattavasti enemmän (n=116 935 345) kuin Suomessa (n=15 053 374). On vaikea selittää, mistä tämä ero johtuu. Voi esimerkiksi pohtia, onko olemassa vielä muita synonyymejä, jotka eivät tulleet mukaan frekvenssien vertailuun, mutta tämä ei vaikuta kovin todennäköiseltä.

Edellä mainittu IP-osoitteiden määrä huomioon ottaen myös taulukon 1 (*laaja kokonaisuus*) eri vaihtoehtojen frekvenssit ovat huomiota herättävän alhaisia. Tapauksesta kolme poiketen on vaikea kuvitella, että taulukossa 1 tarkastelun ulkopuolelle olisi jäänyt jokin synonyymi, vaan todennäköisin selitys on edellä esitetty englannin kielelle ominainen tapa hahmottaa kielenulkoista todellisuutta: *kokonaisuus* korvataan muilla ilmaisuilla, jotka saattavat olla vähemmän abstrakteja. On huomattava, että kokonaisuus on semanttisesti tarkasteltuna erittäin

abstrakti käsite. Siten ei ole vaikea ymmärtää, että sitä ei ole saatettu ottaa kaikissa kielissä samassa määrin käyttöön. Taulukon 1 tulokset ovat mielenkiintoisia ja antaisivat aihetta jatkotutkimukselle, jossa esiintymiä haettaisiin laajemmasta korpuksesta.

Ensimmäistä tapausta (*kehittämisidea/kehitysidea*) voi sen sijaan pitää ”ratkaistuna”, eli se ei itsessään anna aihetta lisäselvityksiin. Toisaalta voi pohtia, mitä muita vastaavanlaisia tapauksia on olemassa. Tällaisessa tapauksessa suomenkielinen sana on saanut erikoismerkityksen, ja samasta on tavallaan kyse myös englannin käsitteen *development idea* kohdalla, ainakin jossakin määrin: aineistosta voi havaita, että verraten usein termi viittaa suunnitteilla olevaan rakennushankkeeseen. Toisaalta *kehitys* esiintyy samanlaisessa, myös eufemismiksi katsottavassa ilmauksessa *kehityskeskustelu*, jonka yleisin englanninkielinen vastine, *performance appraisal* (PA), tarkoittaa raadollisemmin (ja retrospektiivisesti) ’työsuoritusten arviointia’.

Tulokset korostavat Google-hakujen merkitystä silloin, kun ei-äidinkielinen henkilö tuottaa tekstiä vieraalla kielellä. Fraasihauin voi vertailla eri vaihtoehtojen frekvenssejä ja maksimoida mahdollisuus löytää paras käännösvastine. Metodologisesti oikein suoritettut Google-haut täydentävät osaltaan niitä aukkoja, joihin sanakirjojen käyttäjä väistämättä törmää. Niiden sujuvaa käyttöä voi pitää eräänä tulevaisuuden työelämän taidoista.

LÄHTEET

DomainTools Internet Statistics - IP Addresses. Ei päiväystä. [Viitattu 20.8.2020]. Saatavana: <https://research.domaintools.com/statistics/ip-addresses/>

Kempas, I. 2015. Kielentutkijat ja -käyttäjät keskellä paradigman muutosta: hakukonepohjaisen internet-tiedonhaun mahdollisuudet ja haasteet. Teoksessa: A. Haasio, M. Zechner & S. Päällysaho (toim.) Internet, verkkopalvelut ja tietotekniset ratkaisut opetuksessa ja tutkimuksessa. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisuja. A. Tutkimuksia 22, 203 - 213.

MOT Dictionaries. Ei päiväystä. [Verkkopalvelu]. Kielikone Oy. [Viitattu 20.8.2020]. Vaatii käyttöikeuden.

Sawe, B. E. 2020. Which language has the most words? [Verkkoartikkeli]. WordAtlas. [Viitattu 20.8.2020]. Saatavana: <https://www.worldatlas.com/articles/which-language-has-the-most-words.html>

Social Science Statistics. Ei päiväystä. Chi-square test calculator. [Verkkosivusto]. [Viitattu 19.8.2020]. Saatavana: <https://www.socscistatistics.com/tests/chisquare2/default2.aspx>